

Examen HAVO

2012

tijdvak 1
dinsdag 29 mei
9.00 - 12.00 uur

aardrijkskunde

Dit examen bestaat uit 33 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 61 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring, uitleg of berekening gevraagd wordt, worden aan het antwoord meestal geen punten toegekend als deze verklaring, uitleg of berekening ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Aanwijzingen voor de kandidaat

Je kunt dit examen maken met de 53e druk of met de 52e druk van de atlas. Schrijf op de eerste regel van je antwoordblad welke druk je gebruikt, de 53e of de 52e.

Elke opgave bestaat uit enkele vragen. Bij elke vraag kun je, indien gewenst, de atlas gebruiken.

De kaartnummers in de vragen verwijzen naar de 53e druk. Als de kaartnummers tussen haakjes staan, verwijzen ze naar de 52e druk van de atlas.

Opgave 1 – De wereld indelen

Het grensgebied tussen de Verenigde Staten en Mexico vormt de scheiding tussen twee cultuurgebieden.

2p **1** Op basis van welke twee cultuurelementen is Amerika opgedeeld in twee cultuurgebieden?

2p **2** Beredeneer waarom het opdelen van de wereld in cultuurgebieden steeds moeilijker wordt.

De meest gebruikte indicator voor welvaart is het bnp (bbp) per inwoner. Een nadeel van het gebruik van het bnp (bbp) per inwoner is dat een kleine groep zeer rijke mensen het gemiddelde enorm kan optrekken.

2p **3** Geef nog twee nadelen van het gebruik van deze indicator.

Vietnam is een voorbeeld van een land dat zich op mondiale schaal gezien ontwikkelt van periferie naar semi-periferie. In de atlas staan verschillende kaarten die criteria voor het ontwikkelingsniveau van Vietnam weergeven waaronder:

- sociaal-culturele criteria;
- demografische criteria.

2p **4** Geef voor beide criteria een argument waaruit blijkt dat Vietnam zich niet meer in de periferie bevindt.

Noteer bij elk argument de gebruikte atlaskaart van de kaartbladen 202-203 en 210 (52e druk: 191-192 en 196).

Opgave 2 – De economische ontwikkeling van India

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Door te kiezen voor investeren in economische groei zoals Van der Veen voorstelt (bron 1), zullen de regionale verschillen in India op korte termijn toenemen.

1p **5** Geef hiervoor de oorzaak.

Volgens de visie van Van der Veen hebben investeringen in onderwijs geen prioriteit bij de economische ontwikkeling van India. Niet iedereen deelt deze visie.

2p **6** Beargumenteer waarom investeren in onderwijs voor de economische ontwikkeling wel van belang kan zijn.

Om economische groei mogelijk te maken, heeft de regering van India een groot aantal speciale economische zones ingesteld.

2p **7** Geef twee voordelen die de regering van India biedt aan buitenlandse multinationals in deze zones.

Het instellen van de speciale economische zones is niet de enige reden voor multinationals om zich in India te vestigen.

2p **8** Geef twee kenmerken van India die ertoe bijdragen dat veel multinationals zich vestigen in India.

Opgave 2 – De economische ontwikkeling van India

bron 1

‘India’s road to development’ (‘India’s weg naar ontwikkeling’)

De basisgedachte van de studie ‘India’s road to development’ van Van der Veen (Nederlands Instituut voor Internationale Relaties, Clingendael), is dat de ontwikkeling van een land begint met economische groei. Bij beperkte middelen en aandacht kunnen politici en ontwikkelingswerkers zich dus het beste richten op maatregelen die economische groei stimuleren en niet op investeringen in bijvoorbeeld onderwijs.

*vrij naar: artikel naar aanleiding van boek ‘India’s road to development’,
R. van der Veen, www.viceversaonline.nl*

Opgave 3 – Sedimentatieprocessen in de Mississippi

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik atlaskaart 172-173 (52e druk: 156-157).

- 1p **9** Met welk begrip wordt het mondingsgebied van een rivier als de Mississippi aangeduid?

Gebruik bron 1.

Uit de bron kun je opmaken dat het verhang in de benedenloop van de Mississippi tussen de situatie van blokdiagram A, B en C steeds kleiner is geworden.

- 2p **10** Geef twee gevolgen van dit afgenomen verhang die zijn af te leiden uit bron 1.

Aan het einde van een ijstijd vindt veel aanvoer van sediment plaats.

- 2p **11** Geef hiervoor twee oorzaken.

Hieronder staan twee voorbeelden van menselijke ingrepen die hebben gezorgd voor een verandering in de aanvoer van sediment in de benedenloop van de Mississippi.

- het omzetten van natuurlijk grasland (prairies) en bos in akkerland;
- de aanleg van stuwdammen.

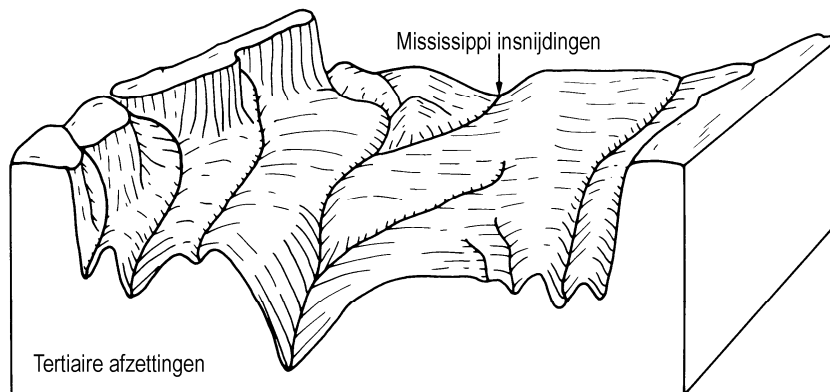
- 2p **12** Schrijf de twee ingrepen onder elkaar op je antwoordblad en geef per ingreep aan wat het gevolg ervan is voor de hoeveelheid sediment die wordt aangevoerd in de benedenloop.

Opgave 3 – Sedimentatieprocessen in de Mississippi

bron 1

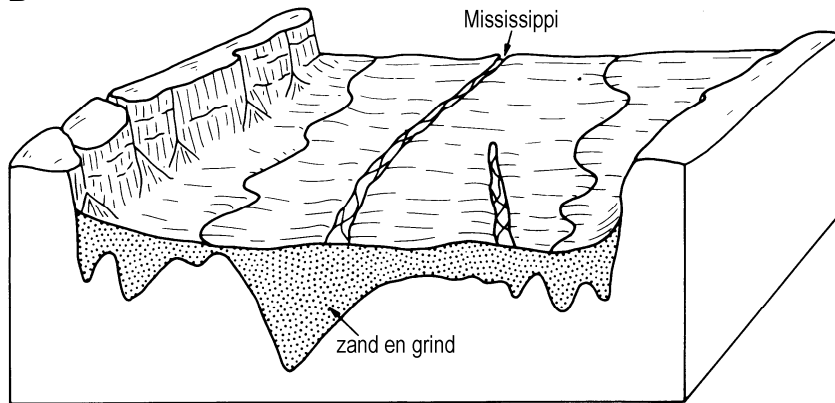
Sedimentatieprocessen in de benedenloop van de Mississippi

A

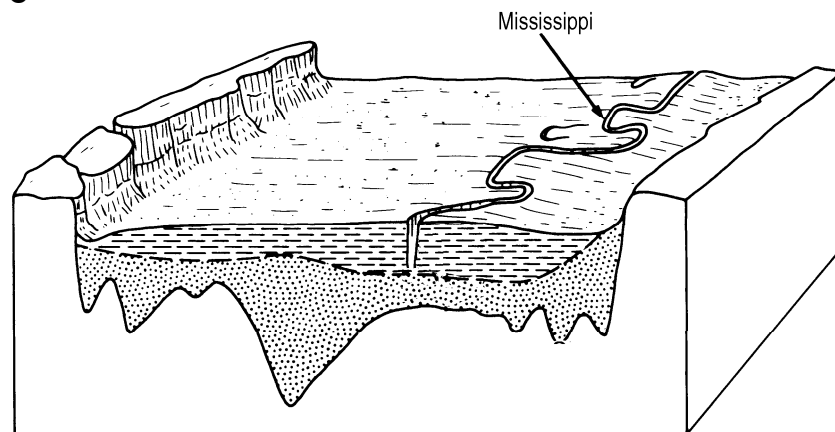
15.000 jaar geleden, tijdens de laatste ijstijd

B

tussen 14.000 en 4.000 jaar geleden

C

nu

De verticale schaal is overdreven ten opzichte van de horizontale schaal.

vrij naar: Summerfield, Global Geomorphology, 1991

Opgave 4 – Het Tsjaadmeer

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Gebruik de atlas.

- 1p **13** Welke twee klimaten komen voor in de omgeving van het Tsjaadmeer?

De tropische lagedrukgebieden (ITCZ) liggen in de zomer op een andere plek dan in de winter.

- 1p **14** Geef hiervoor de oorzaak.

De tropische lagedrukgebieden (ITCZ) schuiven niet iedere zomer even ver naar het noorden. Soms bereiken de tropische lagedrukgebieden (ITCZ) het Tsjaadmeer en omgeving een aantal jaren achter elkaar niet.

- 2p **15** Leg uit welk effect dit heeft op de omvang van het Tsjaadmeer. Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Gebruik bron 1.

- 2p **16** Leg uit hoe de verandering in de begroeiing van invloed is geweest op de omvang van het Tsjaadmeer.

Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Vooraf in droge jaren hebben menselijke activiteiten invloed op de verwoestijning **in de omgeving van** het Tsjaadmeer.

- 2p **17** Leg uit hoe menselijke activiteiten invloed hebben op de verwoestijning **in de omgeving van** het Tsjaadmeer.

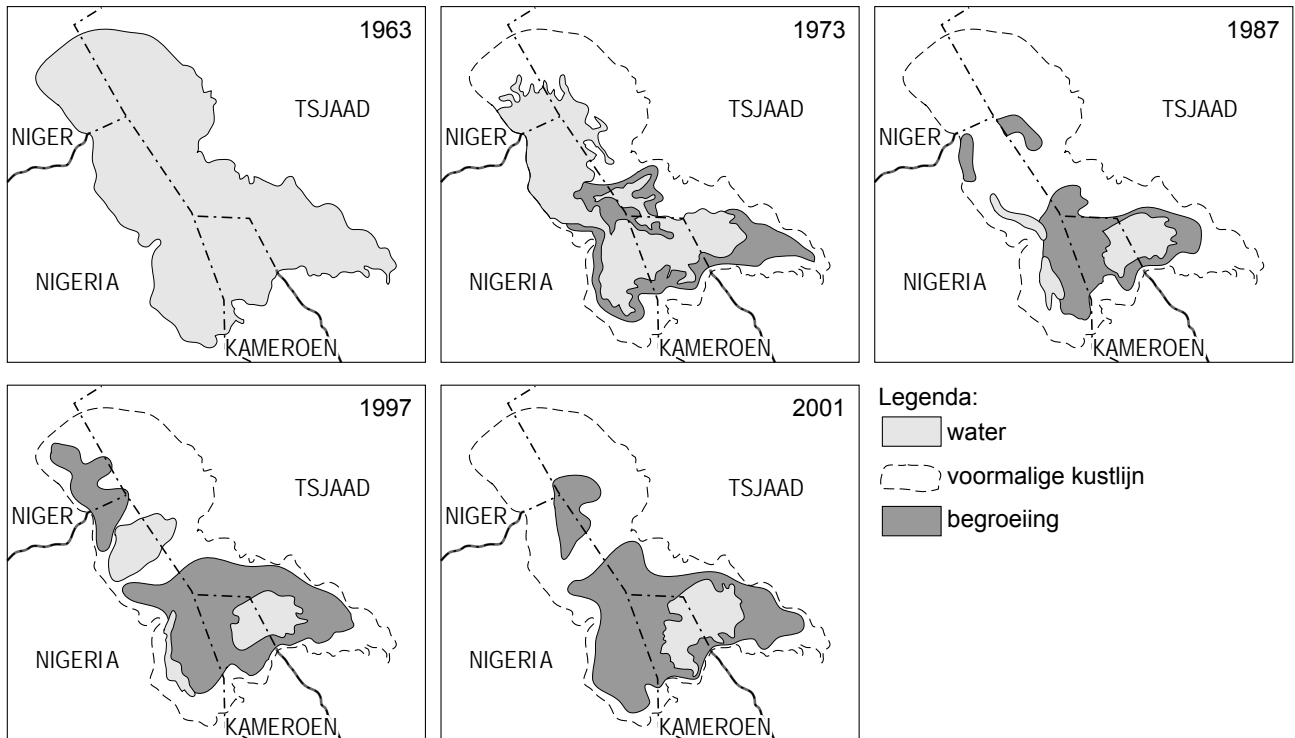
Gebruik hierbij kaart 166C (52e druk: 150C).

Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Opgave 4 – Het Tsjaadmeer

bron 1

De verdroging van het Tsjaadmeer tussen 1963 en 2001

vrij naar: Lake Chad - decrease in area 1963, 1973, 1987, 1997 and 2001 (2002), UNEP/GRID-Arendal Maps and Graphics Library

Ontwikkelingsland – Indonesië

Opgave 5 – Mijnbouw en energie

Indonesië is rijk aan delfstoffen. In de winning hiervan is veel buitenlands kapitaal geïnvesteerd.

- 2p **18** Geef twee redenen waarom deze buitenlandse investeringen maar weinig voordelen voor de economie van Indonesië opleveren.

Indonesië is in de loop der tijd steeds minder aardolie gaan exporteren en is tegenwoordig zelfs importeur van aardolie. Dit is onder andere het gevolg van het stijgen van de binnenlandse vraag naar aardolie.

- 2p **19** Geef twee oorzaken voor het stijgen van de binnenlandse vraag naar aardolie.

De Indonesische overheid streeft naar exportvalorisatie van grond- en delfstoffen.

- 1p **20** Geef hiervan een voorbeeld.

Gebruik de atlas.

Indonesië exporteert veel aardgas. De bestemming van dit aardgas verandert echter de laatste jaren.

- 3p **21** Naar welk land exporteert Indonesië het meeste aardgas?
Beredeneer welke verandering er de laatste jaren plaatsvindt in de bestemming van het Indonesische aardgas.

Opgave 6 – Natuurgeweld in Indonesië

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Hieronder staat een aantal uitspraken over fysisch-geografische omstandigheden in Indonesië.

- 2p **22** Welke **drie** uitspraken zijn **juist**?
- a De meeste vulkanen in Indonesië zijn stratovulkanen.
 - b In Indonesië is meestal sprake van effusief vulkanisme als gevolg van subductie.
 - c Het vulkanisme op Sumatra vindt alleen plaats aan de noordoostelijke zijde van het eiland.
 - d Op het eiland Kalimantan komen weinig aardbevingen voor.
 - e Ten zuiden van het eiland Java bevindt zich een diepzeetrog.
 - f De Javazee ligt op een oceanische plaat.

Hieronder staat een aantal zinnen die gaan over het ontstaan en het verloop van een tsunami. Ze staan in willekeurige volgorde.

- 2p **23** Schrijf de letters in de juiste volgorde op je antwoordblad.
- a De hoogte van de golf zal richting de ondiepere kustzone plotseling sterk toenemen.
 - b Er vindt een zware zeebeving plaats.
 - c De verticaal gerichte energie van de zeebeving wordt omgezet in een horizontale beweging.
 - d De supergolf rolt als een muur van water over het land heen.
 - e De waterkolom boven het epicentrum wordt in beweging gebracht.

Vulkaanuitbarstingen waarbij veel as vrijkomt, kunnen in combinatie met grote hoeveelheden neerslag leiden tot een zeer gevaarlijk verschijnsel.

- 1p **24** Met welk begrip wordt dit verschijnsel aangeduid?

Gebruik bron 1.

Op en rondom het eiland Java komen veel aardbevingen voor. De aardbevingshaarden ten noorden van Java liggen dieper dan de aardbevingshaarden ten zuiden van Java.

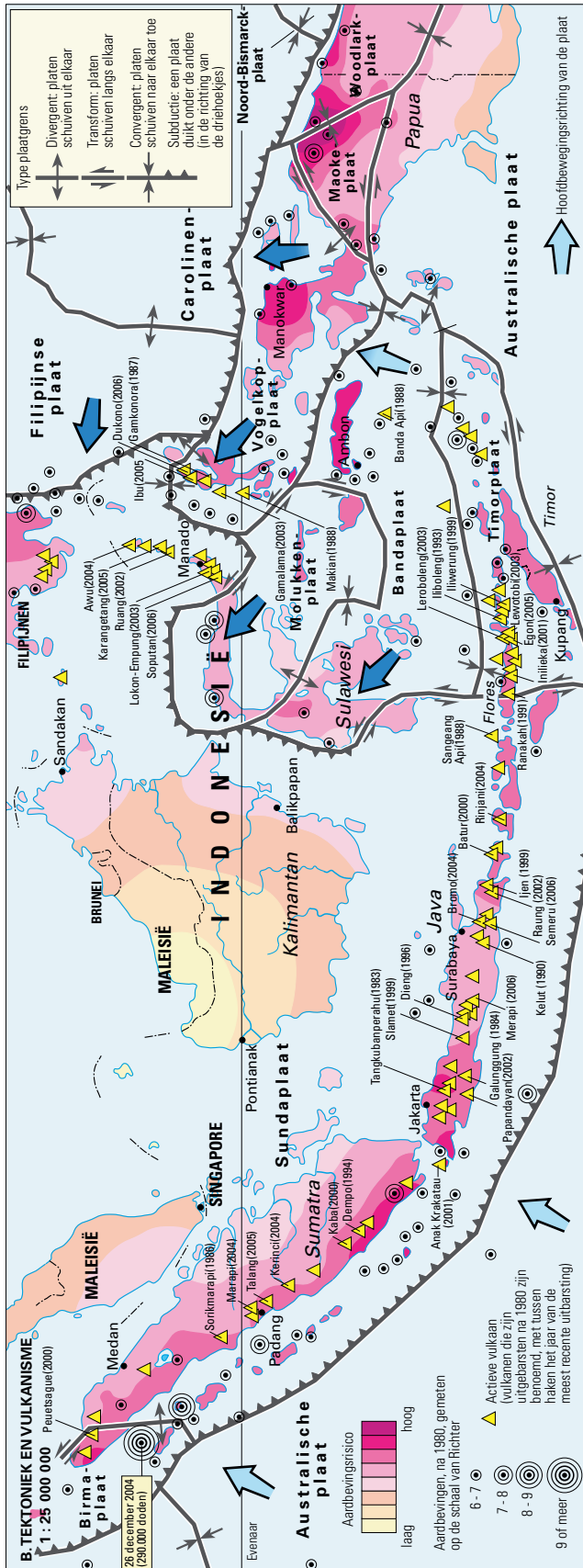
- 2p **25** Leg uit waardoor de aardbevingshaarden ten noorden van Java dieper liggen dan die ten zuiden van Java.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

Opgave 6 – Natuurgeweld in Indonesië

Bron 1 staat op pagina 5.

bron 1

Tektoniek en vulkanisme

bron: De Grote Bosatlas, 53e druk, kaart 150B

Opgave 7 – Van probleemwijk tot prachtwijk

Bestudeer de bronnen 1 en 2 uit het bronnenboekje die bij deze opgave horen.

Mevrouw Vogelaar, in 2007 minister voor Wonen, Wijken en Integratie, heeft op basis van een aantal criteria vier probleemwijken in Arnhem aangewezen. Deze moesten van een probleemwijk in een prachtwijk veranderen. Het gaat om de wijken: Arnhemse Broek, Klarendal, Malburgen en Presikhaaf-West. Deze wijken zijn in bron 2 dikgedrukt weergegeven.

Nadat de wijken bekend waren gemaakt, vroeg men zich in Arnhem af waarom juist voor deze wijken was gekozen en bijvoorbeeld niet voor de wijk Geitenkamp.

Gebruik bron 2.

- 2p **26** Beredeneer voor welke groep bewoners de wijk Geitenkamp oorspronkelijk is gebouwd.

Gebruik bron 2.

De vier wijken die door de minister zijn aangewezen, verschillen van de meeste andere wijken in Arnhem.

- 2p **27** Geef met behulp van twee criteria uit de bron aan waarin de vier aangewezen wijken verschillen van de meeste andere wijken in bron 2.

Om van een probleemwijk een prachtwijk te maken, moet aandacht worden besteed aan de **veiligheid** in de **openbare ruimte**.

- 2p **28** Geef twee voorbeelden van maatregelen die de gemeente in de openbare ruimte kan nemen om deze veiliger te maken.

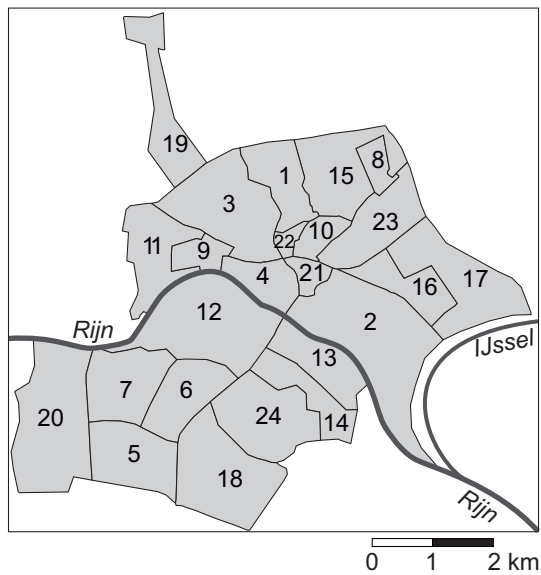
Gebruik bron 2.

- 3p **29** Wat is het meest opvallende verschil tussen de leeftijdsopbouw van het centrum en die van de wijk Rijkerswoerd?
Beredeneer hoe dit verschil is ontstaan.

Opgave 7 – Van probleemwijk tot prachtwijk

bron 1

Wijkindeling van Arnhem (De nummers van de wijken staan in bron 2 tussen haakjes achter de wijknamen.)

vrij naar: *Arnhem per wijk*, www.arnhem.nl

bron 2

Kerncijfers van een aantal wijken in de gemeente Arnhem (2006)

criteria wijk	bouwperiode	aantal inwoners	0-14 jarigen (%)	65 jaar en ouder (%)	allochtonen (%)	aantal woningen	huurwoningen (%)	werkzame personen	WWB-uitkeringen (%) *	geïndexeerd huishoudinkomen (Arnhem=100)
Alteveer/Cranevelt (1)	1930-'60	4190	14,0	27,8	14,1	2088	54,3	5051	1,3	129,7
Arnhemse Broek (2)	1930-'50	5793	17,5	6,7	42,4	2622	73,4	11918	10,8	79,3
Centrum (4)	na 1500	4355	5,0	10,4	25,3	2547	75,7	16205	5,3	83,2
Geitenkamp (8)	1920-'40	4372	15,9	12,1	24,4	2171	98,7	727	12,4	83,6
Klarendal (10)	1890-'10	7555	15,4	6,4	37,2	3667	77,9	1476	11,4	78,9
Klingelbeek (11)	1920-'40	1332	10,7	27,8	14,7	753	55,5	3855	0,9	121,5
Malburgen-West (12)	1950-'60	3641	17,0	7,5	47,8	1706	73,0	289	11,4	80,1
Malburgen-Noord (13)	1950-'60	4554	18,8	8,5	42,6	2069	68,3	1001	12,3	78,5
Malburgen-Zuid (14)	1950-'80	8337	18,6	15,2	53,1	3664	88,6	1012	14,8	82,0
Presikhaaf-West (16)	1945-'60	8666	16,7	12,6	50,0	3840	83,1	1786	10,4	78,9
Rijkerswoerd (18)	1990-'00	13307	24,1	7,7	25,5	5190	44,9	3336	2,8	117,2
Schuytgraaf (20)	2000-'13	1770	24,1	1,8	16,2	792	50,6	40	1,2	x
Velperweg e.o.(23)	1930-'60	7901	16,6	21,4	14,5	3390	35,9	7498	1,8	123,4
Arnhem		142201	16,4	12,7	28,5	64974	62,7	91975	6,3	100

*WWB = Wet Werk en Bijstand

vrij naar: GBA (Statistisch jaarboek 2006, www.arnhem.nl/wonen)

Opgave 8 – Veranderingen in het overstromingsgevaar van de grote rivieren

Bestudeer bron 1 uit het bronnenboekje die bij deze opgave hoort.

Het veranderende klimaat is van invloed op het regiem van de Rijn en de Maas.

- 2p **30** Leg uit hoe het veranderende klimaat het regiem van de Rijn en de Maas beïnvloedt.
Je uitleg moet een oorzaak-gevolg relatie bevatten.

- 2p **31** Beredeneer hoe verstening in de boven- en middenloop van de rivieren van invloed is op:
- de hoogte van de piekafvoer in de benedenloop;
 - de tijd tussen de zware regenval in de boven- en middenloop en het optreden van de piekafvoer in de benedenloop.

Gebruik bron 1.

Bron 1 toont een aantal maatregelen die genomen kunnen worden om in Nederland meer ruimte voor de rivieren te maken.

- 2p **32** Schrijf de letters D tot en met G uit bron 1 op je antwoordblad en schrijf achter elke letter de betreffende maatregel.

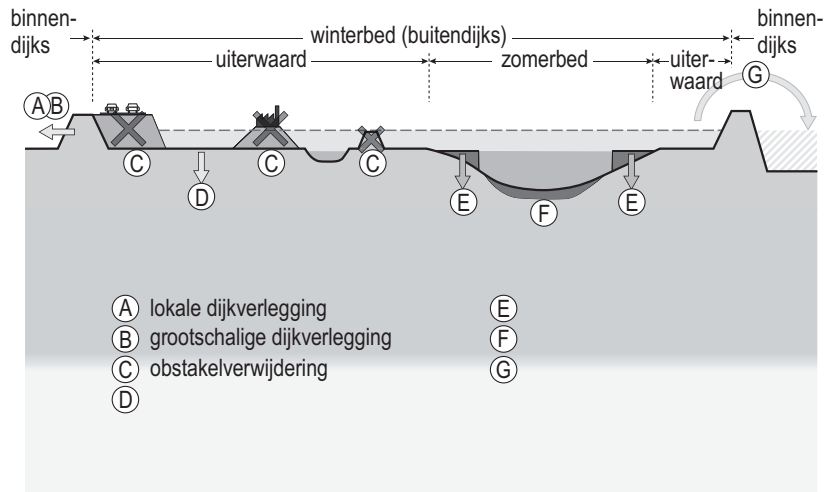
Van oudsher bevinden zich in de uiterwaarden veel steenfabrieken. In het kader van het beleidsprogramma Ruimte voor de Rivier, wil men enkele van deze steenfabrieken verwijderen.

- 1p **33** Bij welk onderdeel van de drietrapsstrategie past het verwijderen van deze steenfabrieken het beste?

Opgave 8 – Veranderingen in het overstromingsgevaar van de grote rivieren

bron 1

Rivierverruimende maatregelen

vrij naar: *De Bosatlas van Nederland Waterland, 2010, kaart 50B*

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.